

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI EMLÉKEK SZEGED MŰLTJÁBÓL

INCZEFI GÉZA

(Szeged, Tanárképző Főiskola, Magyar Nyelvészeti Tanszék)

Szeged ma művelődésünk egyik központja. A város kulturális, gazdasági és egészségügyi intézményei, szervezetei teszik lehetővé, hogy művelt emberhez méltó életet éljünk. De mai kultúránk igazi értékelői akkor leszünk, ha a múlttal megismerkedünk, és a régi életet a maival összehasonlítjuk. Szeged múltjából sok részletre rávilágít a levéltár gazdag gyűjteménye. Más irányú kutatásaim közben kerültek ott a kezembe olyan iratok, amelyek a múlt egy-egy jellegzetes pillanatát örökítik meg. Ezek bővítik vagy kiegészítik eddigi ismereteinket városunkról, ezért közlök itt belőlük egy csokorra valót.

A XIX. század első évtizedei nem állanak tőlünk nagyon távol, de ebben az időben városunkban még kevés jele van a mai kulturált életnek. Az utcákat por és sár borítja, a közlekedés esős időben a kátyúk, gödrök miatt lehetetlenné válik. Ezért történik meg 1830-ban gyakran, hogy a budai postakocsi nem tud bejönni a városba, hanem a határban kell megállnia. Az utasok az 1—2 km-es utat gyalog teszik meg házukig, a postamesternek meg a határba kell kihordania a csomagokat, leveleket (SzL. Tanácsi iratok, a továbbiakban Ti. 1830). A vásárok megtartását is gyakran gátolja a nagy sár. Deszkákat kell az utak mentén végigfektetni, hogy a vásárosok portékája el ne merüljön. A mostoha körülményeket még tetézi az is, hogy betegség tizedeli a lakosságot. Aki életben marad, gyakran haláláig viseli betegsége nyomát. A levéltár régi irataiban gyakran olvashatunk ilyen személyleírásokat: „Az Asszony fiatal, és a pofáján közel a szeméhez pokol var hely (bőrbetegség) vagon”. A pestis is ritkítja a lakosság sorait, majd újabb veszedelemként a himlő szedi áldozatait. 1830 körül elrendelik a himlőoltást (SzL. Ti. 1830), de a lakosság egy része idegenkedik, bizalmatlankodik, sokszor nem akar, meg nem is tud áldozni a költséges oltásra. Különbőféle betegségek pusztítják a jószágot is, majd meg a tűz egész városrészeket tesz hajléktalanná. Mindezekben felül pedig mindig ott lebeg a árvíz veszedelme a város felett.

És ez a nagy kiterjedésű város este teljes sötétségbe burkolózik, mert nem világítanak az utcákon. Még a kocsmák falára is csak akkor függesztenek ki lámpát, ha benn mulatság folyik. 1830-ban aztán néhány jó szándékú ember saját elhatározásából a világítás mellett háza díszítését is célozva lámpásokat kezd kiakasztani a kapujára. Ezek a gyér fények a mai *közvilágítás ősei* Szegeden. Ekkor a város vezetősége is felfigyel, és az egyéni vállalkozás kiszélesítésére gondol. Ezért először számba veszik a kigyulladt lámpákat. Az év augusztus 14-én már egy városi hivatalnok jelenti, hogy „a mai napig 27 lámpások égnek [és az emberek] az önkényes fel állításhoz... huzamosan bocsájtkoznak”. Jelentésében arról is ír, mi volna a vezetőség sürgős tennivalója, ha a világosságot terjeszteni akarja: „a feő piartznak igen tágos voltja, az lspotáltul vezető úton lévő üres helyek, a városnak több épülettyei meg kíványják hogy közbe is a lámpást a város oszlopokra alkalmaztassa”. Tehát a széles utcákat

nem világítja meg kellőképpen a házak falára erősített lámpás, ezért ezeken kívül is sűríteni kell a lámpásokat oszlopokra helyezve. Az esti fényeket számba vevő névtelen hivatalnok tovább munkálkodik a város világítása érdekében, és azt jelenti, „... az Ispotáltul kezdve a piartzon, az Iskola utza a Buza piartz kivált és helyessen ki világosítani vagy 100 lámpás még kellene számunkra”. A város azonban csak a szervezést végzi, mert a költséget a világítók viselik. Ennek szervezettebbé tétele azonban megkívánna, hogy az eddiginél sűrűbben égjenek a lámpák a házak előtt, tehát mind többen csatlakozzanak a világítókhoz. De az emberek sokfélék, voltak, akik a költségek viselésétől vonakodtak, meg talán pénzük sem volt a világításra. De a hivatalnok erre is talál megoldást: „Olyan helyeken a hol ne talán a gazda nem akarna vagy nem bírna házára lámpást tsináltatni, ottan ... az utcát két oldalról fel kellene mérni, a szükséges lámpások számát [kiszámítani], annyinak árát ... bé fizettefni, külömben a rend meg tsorbul”. Ez az elgondolás úgy látszik rendezetté vált, a város vezetősége kötelezővé tette a lámpák kifüggesztését. Ebből pedig majdnem lámpaháború tört ki, mert sok aláírással „neheztelő írást” nyújtottak be a városhoz. ebben azt óhajtották, „hogy az éjjeli világításnak költségeit ne minnyájan, hanem egyedül azon utzabeliek [viseljék], mivel sokan és leg többen annak hasznát nem vehetik, nem is veszik” (SzL. Ti. 1830). De a jó kezdeményezés azért megette a hatását, és fény gyulladt ezután minden este a város utcáin.

Még ugyanabban az évben (1830-ban) elhatározta a tanács „a Városban az Uttzáknak megneveztetését .. a házaknak számmal való *billegezését* (jelölését), a fa-, a nád kéményeknek ki-irtatását”. Az intézkedés megokolása nagyon bölcs: „ezek nem tsak el-kerülhetetlen szükségesegek, sőt mind egyenessen a ... Város díszítésére, a Lakosoknak bátorságára, s így a köz jó előmozdítására” valók (SzL. Ti. 1830). Az utcák elnevezésén azt kell értenünk, hogy a város vezetősége maga választotta, tehát mesterségesen alkotott nevekkal kívánta megjelölni az utcákat bizonyára nemzetünk nagyjainak nevével. Az utcákat a lakosság előtte is névvel illette, mégpedig valamilyen jellegzetességéről (alakjáról, az utcában lakó személyről stb.) nevezte el. Most azonban a város vezetősége kívánja irányítani a névadást, és utcanév-táblák kifüggesztését határozza el. Ez tehát Szegeden a *mesterséges névadás első nyoma*, amely a mai napig uralkodó, és olykor a napi eseményekhez is túlságosan hozzátapad. A házaknak számmal való „billogozása” az állattartó lakosság sajátos szokincsből való; a házak számozását ugyanazzal a szóval (billegezés) nevezik meg, mint a lovak, marhák, juhok megjelölését.

A pislogó lámpák mellett a szellem fénye is kezdi terjeszteni a világosságot a városban. *Grün Orbán* állandó nyomdája már működik Szegeden a XIX. század eleje óta, és a kiadványok száma mindinkább szaporodik. Itt jelent meg többek között 1819-ben Dugonics András híres műve, a Magyar példabeszédek és jeles mondások. A helytartótanácsnak egy 1830. október 20-án kelt irata arról tudósít, hogy Szeged első nyomdásza, Grün Orbán új, eddig ismeretlen kiadvánnyal gyarapította a szegedi nyomtatványokat. A mű: „Szél Sámuel, A Tiszta Szív, és annak jutalma, mellyet Hannyas Lídia Asszonynak Idősb Kováts Márton Úr élete párjának utolsó Tisztességtételének megadására egy halotti Tanításban elő adott” (SzL. Ti. 1830). Ez a nyomtatvány csak a maga korában szokásos halotti búcsúztató volt, de ismerete becses az első szegedi állandó nyomdában készült nyomtatványok sorának kiegészítése szempontjából. Kár, hogy a munkáról a címen kívül egyebet nem tudunk. A korabeli viszonyokra jellemző, hogy ennek a halotti búcsúztatónak a megjelenését is a cenzornak kellett engedélyezni, és az engedély megszerzését Grün Orbán elmulasztotta, vagy csak a formaságoknak nem tett eleget, mert egy latin nyelvű irat közli a tanáccsal, hogy Grün Orbán szegedi nyomdász a

könyvet cenzúrázó revizor nevét nem jelölte meg. Egyben figyelmezteti, hogy a jövőben „az érvényben levő szabályoknak megfelelően semmiképp ne mulassza el” (SzL. Ti. 1830).

A könyvnyomtatással szorosan összefügg a könyvek árusítása. Ennek kezdetéről egy tanácsi jelentésből tájékozódhatunk, amelyet a helytartótanács felszólítására készítettek 1835-ben (SzL. Ti. 1835—701-1300). Ebből a fontosabb részt közöljük: „e Város kebelében egy könyv nyomtató Műhelyen kívül több nincs, ezen cím alatt Grün Orbán örökő fei, melyet ugyan tsak Grün Orbán magának kiváltság mellett fzerzett, a boltjában ennek egyéb könyvek mind a mellyek ott nyomtattatnak, nem árultatnak, — továbbá vagyon két könyv kötő műhely az egyik *Kibling Josef* helybéli vála fztott Polgárnak sajátja, ennek boltjában leg inkább oskolai és Imádságos könyvek mellyek többnyire Pe ftről, Eggenberger és Budáról azUnversitás műhelyeikből kerülnek ki, árultatnak, a másik *Kibling Ádámé* amannak fíjáié ... ennek boltjában Kalendárium Imádságos és kevés o fkolai könyveken kívül egyéb nem talál-tatik — végre vagyon még *Vimmer* és *Lengenfelder* fűszeres kere fkedőknél könyv lerakodó hely, kiknek ugyan a könyv árulás nem me fsterségek, hanem t fupán t fak a meg rendelt könyveket fzolgáltatják kézhez ...” De ekkor már jelentkezik az állandó könyvkereskedés szükségének igénye, és erre vállalkozó is akad, aki a tanácstól könyvkereskedés létesítésére kér engedélyt ezzel a megokolással: „meg kívánnának Városunk környül ménnyei egy rendes könyv kereskedést”.

Most pedig pillantsunk be egy régi szegedi házba, hadd lássuk, hogy egy szegedi polgár lakásában a kultúrának milyen tárgyai: könyvek, képek találhatóak. 1774-ben leltárba foglalták *Jankó János* szegedi szenátor összes ingóságait Babarczy Ferenc szenátor, Volford György bíró és Dugonics Ádám segédjegyző jelenlétében, és a hatalmas leltár a vallásos tárgyú képeken, könyveken kívül a következőket tartalmazza: Mátyás király képe, Attila képe, Szent István képe fekete pácolt rámban, a könyvek között említésre méltó egy olasz könyvecske, egy „Attila könyv” és egy „*Szegedinek nevezett*” könyv (SzL. Ti. 8. cs. 70. sz.). Arról azonban semmit sem lehet mondani, mi volt ez a szegedi könyv.

A reformkor emberének érdeklődése a magyar nyelv ügye, a magyarok eredete iránt sok bátor vállalkozás ösztönzője lett. Az őshazát kereső Csoma Sándor téves nyomon indult el, de tudományos munkájával nagy hírnevet szerzett hazájának. Ő már évek óta útban volt, amikor újabb vállalkozó kelt útra „a Magyarok régi Lakóhelyének” felkeresésére”. *Besse János* ógyallai származású utazó már 1790 óta járta a világot. Huzamos ideig Párizsban tartózkodott, ott 1813—16 között a *Mercure étrange* című folyóirat szerkesztője volt. Világjáró útjai mellett a magyarok őshazája foglalkoztatta, és 1829-ben elindult a Kaukázusba. Társaságában volt Humboldt Vilmos német tudós. Utazásáról francia nyelvű könyvben számolt be: „Utazás a Krímben, Kaukázusban, Georgiában, Örményországban, Kisázsziában és Konstantinápolyban 1829 és 1830-ban a magyar történelem érdekében. Párizs 1838”. Utazásait magyar nyelven is leírta a nádornak küldött jelentéseiben a Tudományos gyűjtemény 1829. és 1830. évfolyamaiban. Kőrösi Csoma Sándorhoz hasonlóan nagy érdeklődéssel foglalkozott a különféle nyelvekkel. Írt francia nyelven török nyelvtant, ehhez francia—magyar—török szótárt szerkesztett. Besse János útrakelése után a helytartótanács felhívással fordult a városokhoz, és az utazás kiadásaira támogatásukat kérte. Szeged városához az alábbi irat érkezett 1829. november 3-án: „Besse János Komárom Vármegyebéli Ó-Gyallai Birtokos számára, a ki Hazafiúi szeretettül lelkesítettén ... Ásiába, a Magyarok régi Lakhelyének felkeresésére utazását a Kaukázusi Tartományok felé vette, és ... Tudosításai szerint a kívánt helyre szerencsésen el érkezvén, vizsgálódásait, melyből a Honnyi Historiának nevezetes öreg-

bülését lehet reményleni, fáradhatatlan igyekezettel folytatta, uti költségei potlásául ajánlandó segedelmekre többeknek felszollittatását, és béveendő pénzeknek Tektes Pest vármegyéhez leendő által küldetését el rendelni kegyessen méltóztatik; azon esetre pedig hogy ha hasonló célbul a Napkeleti részekre elutazott Erdély országi *Körösi* nevezetű számára a Tudományos Gyűjteményi felszollításra valamely sum-mák ajánltattak volna, az illetén ajánlóktul ollyatén nyilatkoztatás vétessen: ha vallyon az általuk ugyan azon *Körösi*nek, a kinek *már hat esztendőök olta se híre, se hamva nem hallatszik*, úti költségekre ajánlott summa pénzeket említett Besse Jánosnak nem szánák é” (SzL. Ti. 1829). Szeged polgármestere, Szilber János 1830. március 27-én azt a választ küldi a helytartótanácsnak: „Honossaink hajdani lakhelyeinek kitapogatásában fáradozó, s már rendeltetése helyére érkezett ... Tudós Besse János úr számára kívántatott segedelmére ... a Város Thárából 20 f-tok ... és három választott Polgárok által Béró János úr által 2 f-kat, Netkovits Demeter úr által 2 f-tok, nem különben Kibling Josef úr 2 f-kat öszvessen 26 f-tokat ... nyugtatvány szerént le fizettek” (uo. 1830). Az öszze gyűlt 26 Ft nem volt jelenték-telen összeg, annyi volt az ára kb. egy akkor divatos vasalt kocsinak. Ezért nem túl-zás ebből arra következtetni, hogy Szeged város tanácsának vezetőiben már élt a reformkor emberének érdeklődése nyelvünk eredete, történelmünk iránt, és a tudományok anyagi támogatása elől sem zárkóztak el.

A múlt század első harmadának embere a magyar tudomány felépítésén fáradozik. Modern történetírásunk alapjait rakják le azzal, hogy nem délibábos utakat keresnek, hanem „a hajdant fel világosító Ok Levelek”-re, tehát történelmi kút-főkre alapozzák ismereteiket. A múlt iránti tudományos érdeklődésre, oklevelekre alapozó helytörténet írásának megindulására 1830-ban van először adatunk Szeged-ről. Ekkor ugyanis „*Miskoltzi István Csongrád vármegye Irnokja*” azzal a kéréssel fordul a városhoz, hogy a levéltár iratait rendelkezésére bocsássa abból a célból, hogy a vármegye történetét megírhasa: „Már közel három Esztendőök enyésztek el örök éjjeleken, a miolta hazafi törekedéseim oda tzelzattak, hogy némelly Iróinknak halhatatlan példájokra is ezen ... Vármegyének ... Történeti, fekvési és Idő szaki leírását kedvelt Hazámnak Oltárára ... áldozatom jeléül emelhessem, de mind jelenig nem lehettem szerentsés annyira, hogy ...elegendő Ok, és Jel Leveleket gyűjthettem volna az Ősz Századok Történeteinek felvilágosítására. Annál fogva ... merész va-gyok ... az eránt folyamodni, méltóztatson ... Írás Tárában lévő Adomány, Beik-tató, Oltalom, Felmentő, Szabadság, és némelly hasonló foglatatú, vagy pedig Török leveleket, a Boszorkányságról szóllo egy két Ítéleteket, Határ járásoknak, ezen ... Város régiebb, s újabb Tisztyeinek emlékezetesebb Férfhainak ... s ország gyűlési követeknek Jegyzékét, úgy máss egyéb a hajdant fel világosító Ok Leveleket ... másolatban egyedül tsak a kijelentett végre kiadatni” (uo. 1830). A városi tanács támogatta Miskolczit, és utasítására 1830. február 9-én *Pillich István* akkori levél-táros az alábbi jelentést küldi a levéltár állományáról: „az Boszorkányok úgy az határ járások eránt fent lévő Irományokat három köttetekben azon meg jegyzéssel bé mutatom hogy ezen ... Város régiebb s újabb Tisztyeinek ... az Ország Gyűlési követeknek Jegyzékét minthogy azok kivált a régiebb időkrül tsak a Jegyző köny-vekben lennének fel jegyezve ... fel nem terjeszteném, azoknak meg szemlélése s le másoltatása a Leveles Thárban ... történhetne meg. Végtére az Adomány, Béik-tató, Oltalom ... úgy némelly hasonló foglatatú vagy pedig Török Levelek eránt a Belső Titkos Levéltárban lészen szükséges fürkészeseket tenni” (uo.). Az akkori levéltáros jelentéséből a levéltár gazdagságára lehet következtetni, de az értékes török iratok hollétéről már nem ad biztos felvilágosítást; lehetséges, hogy még akkor megvoltak a „titkos levéltár”-ban, ahogyan olvashatjuk. Miskolczi István kérése a

helytörténeti kutatás első jelentkezése Szegeden. Kár, hogy iparkodása a szándéknál megrekedt, és nem dolgozta fel az akkori gazdagabb szegedi levéltárat.

Az első szegedi színelőadásokat a gimnázium tanulói rendezték 1723-tól kezdve az iskolában, majd 1735-ben deszkaépületet emeltek az előadások céljára. 1800-ban új színházat épített a város, és ettől kezdve az ország nevezetes színészei sűrűn megfordulnak a városban, amint ismeretes. Még ugyanebben az évben Kelemen László társulata tart előadásokat. Gyakran szerepelnek itt a híres kolozsvári színészek. A szegedi közönségnek jó híre támad országszerte, így legünnepeltebb színészeink is szívesen keresik fel a várost. Néha egymással versengenek a társulatok Szegedért. 1830. március 18-án *P. Horváth Dániel* „fő Strázsa Mester az Országos Teatrális fő Biztosság Tagja” Kolozsvárról felhívással fordul Szeged városához, és ebben jelzi, hogy *Ujfalusi* és *Udvarhelyi* igazgatása alatt levő színészek készülnek Szegedre, és a város támogatását kéri. A felhívás egyebek mellett a színézet szervezésére és támogatására vonatkozó intézkedésről nyújt felvilágosítást: „Azon Haza fiúi kötelességemnél fogva, melly az ezen Nemes Haza Tekéntetes Státusai és Rengyei akkori Bizodalmból ered, a midőn a Tisztelt Státusok és Rendek az 1811-ki ország Gyűlésen a Nemzeti Játék Szín Fő Biztosságának Egyik tagjának ki nevezni méltóztattak, mindent elköttem addigis, a mi ezen Nemzeti Interest elérésére tehetségemben állott. ... Nagy bizodalommal és tisztelettel bátor vagyok a Tektes Polgár Mester úrnak, és a ... Tanácsnak az ezen Nemzeti Várasunkból a közelebb jövő április fogytán innen ki induló Nagy Theatrális Társaságnak azon Részét, melynek Igazgatói *Ujfalusi* és *Udvarhelyi* Szín Jádzők lésznek, oly kérelemmel ajánlani, hogy ezeknek az ezen nyárára ottan téendő Theatrális elő adásokat ... meg engedni és meghatározni méltóztasson” (uo.). A város szívesen fogadta neves színészeinket, amint ez az 1830. február hó 29-én tartott tanácsülés irataiból kitűnik. Kár, hogy az előadásokról, az előadott darabokról nem maradt fenn feljegyzés.

A hivatalos iratokban nem találunk feljegyzést arról, hogy az egyszerű szegedi nép részt vehetett-e régen a színház előadásain, de biztosan állíthatjuk, hogy a belépőjegyek árát nem az ő keresetükhöz mérték. Ezért számukra főleg a tánc és a zene nyújtott szórakozást. Ezekben az iratokban a szegény nép életéről, szórakozásáról kevés szó esik. Csak az adózók, porciózók, közmunkák listáján találkozunk a halászok, pásztorok, szolgák és más szegény emberek nevével. Ezért egy-egy ritka adat annál becsebbnek mondható. Tudjuk, hogy a házaknál összegyűjtött a fiatalság, és hamar táncra perdült, de ezeket a „kurta bálakat” a múlt század közepén szigorúan tiltották, mert a „közerkölcsiséget” rontották. Inkább a kocsmákban engedélyezték a táncot, de ott sem volt zavartalan a multságuk. Erről olvashatunk egy 1750 körüli időből származó iratban, amelyben a „policáj-kommiszáriusok” arról panaszkodnak, hogy a kocsmákban tartott bálak sok gondot okoznak nekik. Panaszukban emellett néhány értékes adatot nyújtanak e multságokra vonatkozóan: „Mint hogy a Farsangi Napok következnek, és a kórtsmák nem hogy fogynának, hanem bőven szaporodnak, majd mind ez szokásban vagyon, hogy a leg alábbvaló, és leg Tzodarabb Kórtsmában is a *Lámpást ki függesztvén*, ha ámbár *Duda szónál* is, még is *Bálat tartanak*, mivel a mellett az Privilegium mellett, rögvelig Devernyézhetnek, az Illyen Helyeken pedig leg inkább a Szólga, Szólgálók, Kocsisok, Béresek és más Gyülevész Nép szokott meg akadni, számtalan rendetlen tselekedeteket követni, és az által Gazdáiknak Előljároioknak unalmas sok bajt, és hátramarádást Szörzeni” (SzL. Ti. 1750 k.). A mulatás itt tehát dudaszó mellett folyt, és a kifüggesztett lámpás mellett reggelig tarthatott. Ez volt a hivatalos jele annak, hogy benn engedélyezett tánc van. Úgy látszik, hogy a duda már lenézett hangszer kezdett lenni ebben az időben nyilvános helyen, a város kocsmájában. Ez inkább már csak a szegények hangszere

ebben az időben. — Egy 1760-ból származó iratból arról értesülünk, hogy a *hegedűsök* nagyon keresett muzsikusok Szegeden meg a vidéken tartott multságokon, és a kontárokkal szemben jogaikat is igyekeznek megvédeni. Ebből az iratból egyben néhány korabeli szegedi hegedűs nevét is megismerhetjük: „némelly Déákok, úgy nem különben holmi jött s ment csavargók, nem gondolván musikálásunktól való portiózásunkat ... ide a Városra jönnek, és musikálásokat ideigh óráigh gyakorolván Kenyerünket és életünk táplálását el foglalják ... jelesül pedighlen egy *vitéz* nevű több valaha Déák társaival, ki 8, vagy 9. esztendőktül fogva imit, amott, de legh többet a városban csavarog, bizonyosan tudgyuk hogy sehol sem portiozik, nekünk pedighlen az városokrul, mint Temesvár, Zombor s más városok) nem szabad musikálnunk, hanem csuppán csak az oda való portiozó Lakosoknak ... mély alázatossággal instálunk, méltoztassék ebben is atyaj protectióját mutatni, és az olyan idegen jött ment csavargókat, úgy nem különben Déákokat, a kik sem nem portioznak, se Nemes Város Köz terheit nem viselik, más más városoknak szokása szerint is musikánk exercitiumátul [gyakorlásától] megh inteni ... *Dunaj Ferencz, Boldizsár István* több portiozó Hegedűs társaival (SzL. Absque cons. 13/56). A kérvényt előterjesztő hegedűsök már adót fizetnek, porcióznak ebben az időben foglalkozásuk után. Ellenfeleik a félbe maradt diákok, akik színészkednek, tanítóskodnak meg muzsikusok is, ha rákényszerülnek. Egy régebbi, 1732-ből való iratból a szegedi muzsikusok névsorát még kiegészíthetjük; érdemes a nevüket megörökíteni: *Nadó Ádám* és fia, *Baki, Konkoly, Tápai, Hegedűs Jankó, Bakró, Zsiga, Bódi, Bánya Ferenc, Kozák, Győri, Cibak, András Istók* cigányok a nép mulattatói ebben az időben. (uo. szám nélk.).

A hegedűsökről Szegeden egy 1745-ből származó irat is említést tesz. Ez egyben arról is tájékoztat, milyen *játékokat* kedveltek ebben az időben. Néhány perbefogott személy jellemzéseként ezt olvashatjuk: „Bács vár megyei militaris Tisztekkal *kártyázván, koczkázván, kuglizván,* és bizonyos rossz Személyekhez magokat tsapván ... minden nap magokat hegedültetvén, egész egy holnapig dobtottak”. Úgy látszik, hogy a hatóságoknak nagyon rossz véleményük volt a kockajátékról, mert egy 1739-ből származó iratban az olvasható, hogy a kockások és a vásári tolvajok egy húron pendülnek (SzL. Ti. 1739. és 1745). Természetesen ezek már nem a szórakozást szolgálták foglalkozásukkal, hanem a könnyű pénzszerzésre törekedtek.

A nép régi életéről kevés adattal rendelkezünk, ezek is hiányosak és megbízhatatlanok. Éppen ezért minden olyan adat becses számunkra, amely életüket valamilyen oldalról megvilágítja.

KULTURGESCHICHTLICHE BEITRÄGE AUS DER VERGANGENHEIT VON SZEGED

von

Géza Incefi

Der Verfasser bringt aus dem alten Szegeder Leben zahlreiche Beiträge vor die Öffentlichkeit. Sein Material stammt aus den Dokumenten des Stadtarchivs. Aus diesen werden hiermit etliche hervorgehoben: die ersten Anfänge der öffentlichen Beleuchtung der Stadt bestand daraus, dass einige Bürger über die Tore ihrer Häuser Lampen aufgehängt hatten, die nicht allein als Leuchtkörper, sondern auch als Zierelemente gedacht waren. Damals — um 1830 — beginnt die Stadtverwaltung die Organisation der Beleuchtung auf den wichtigeren Strassen der Stadt. Aus derselben Zeit sind die Anfänge der Bezifferung der Häuser und der offiziellen Benennung der Gassen nachweisbar. Die Behörde selbst benennt die Gassen, und diese Namen wurden auf Tafeln aufgehängt. Gleichzeitig war in der Werkstatt des bekannten Szegediner Buchdruckers, Orban Grün, ein neues Werk erschienen, und daselbst hatte er seine eigenen Bücher feilgeboten. Daneben befassten sich die Buchbinder gleichfalls mit dem Verschleiss der aus Pest verschafften Bücher, die Spezereihändler hielten sogar bei Nachfrage Bücher in ihren Läden. Unser Interesse wird auch durch die Notizen von János Bese erweckt, die von der Unterstützung jener Reisenden, die nach der Urheimat forschten, berichten, sowie Beiträge, die vom Zustande des Archivs im vergangenen Jahrhundert, von den Vergnügungen des einfachen Volks und den ersten Musikanten einen Bericht erstatten.